

Kromme sleutels, verroeste sloten

Jean-Luc Dehaenes "Sleutels voor morgen"

Guy Quintelier

Jean-Luc Dehaene meent met zijn sleutelplan de sociaal-economische sleutels voor de oplossing van de bestaande samenlevingsproblemen aan te reiken. De kern van zijn verhaal is sociaal-economisch. Deze "kern is met de andere aspecten van de samenleving verbonden." (p. 107) Het sociaal-economische probleem bij uitstek is "niet zozeer de economische vooruitgang, maar wel de stijgende werkloosheid." (p. 10) Dehaene kan of durft echter de werkelijke oorzaak van de werkloosheid niet aan te pakken. De mensen moeten zich maar aanpassen aan de plaatsgrijpende veranderingen...

Oorzaken van de werkloosheid

Om een probleem op een effectieve en efficiënte manier op te lossen, is het nodig de oorzaak van het probleem te kennen. Enkel door de oorzaak weg te nemen, lost men het probleem op. Elke andere poging tot het oplossen van een probleem betekent in feite een verspilling van middelen en inzet.

Als de stijgende werkloosheid het kernprobleem is van de bestaande samenlevingsproblemen - zoals Dehaene meent - dan is het natuurlijk belangrijk ook daarvan de oorzaak te kennen. Nu, Dehaene kan of wil blijkbaar de werkelijke oorzaak van de bestaande werkloosheid niet onderkennen. Let wel, hij suggereert wel oorzaken, maar bij nader toekijken zou hij zelf toch moeten toegeven dat zijn suggesties meer getuigen van ideologische mist om de bestaande economie te verantwoorden, dan van heldere, kritische oorzakenanalyse.

De verschillende oorzaken die Dehaene in zijn essay aanduidt, kunnen de werkelijke oorzaken niet zijn. Bekijken we ze eens van naderbij.

'De ontwikkeling van de bevolking en vooral de stijgende tewerkstelling van de vrouwen hebben een belangrijk aandeel in de stijgende werkloosheid.' (p. 10) Met ontwikkeling van de bevolking bedoelt Dehaene de aangroei van de beroepsbevolking. "De oorzaak van het stijgende aanbod is vooral terug te vinden bij de vrouwen." (p. 11) De haan, die zelf als een veelwijver gekarakteriseerd is, waakt er dus zelfs angstvallig over dat zijn kippen het hoenderhok niet verlaten. Maar Dehaene reikt enkele regels verder zelfde sleutel aan om zijn eigen hanig, zonde'bok'-denken te ontcrachten. Hij beweert namelijk zelf dat wat het aantal werkende vrouwen betreft België achterloopt op het Europese gemiddelde, en concludeert daaruit: "In België is de werkgelegenheid dan ook minder toegenomen dan in andere landen." (p. 11) Oorzaak zijn dus niet de werkwillige of tot werk verplichte vrouwen, maar een tekort aan werkgelegenheid binnen onze economie. Binnen een normale economie zou men toch het aanwezige, noodzakelijk te verrichten werk verdelen onder de werkbekwame mensen. Maar onze economie is allicht geen normale economie

Dit blijkt ook uit het volgende passage waarin buiten het gekakel de haan zelfs driemaal kraait: "Wij zijn bevreesd voor de produktiviteitsstijgingen die voortvloeien uit de nieuwste technologische toepassingen, omdat wij ervan uitgaan dat produktiviteitsstijging gelijk staat met het verlies aan arbeidsplaatsen. Dit is niet noodzakelijk zo. Machines zijn niet de vijand van de werkgelegenheid, wat men daarover ook mag beweren. (...) In een goed omgevingsklimaat leidt technologie tot een hogere economische activiteit en werkgelegenheid." (p. 40-41) Als voorbeeld ter staving hiervan haalt Dehaene de onvolprezen VS aan, waar de afgelopen jaren de produktiviteitsgroei fenomenaal toegenomen is en er toch miljoenen arbeidsplaatsen gecreëerd zijn. Welvoegelijkheidshalve zwijgt hij natuurlijk over de verscherpte tegenstelling tussen arm en rijk, en over welke "McDonalds"-arbeidsplaatsen het hier grotendeels gaat. Een laag loon in de VS is nauwelijks de helft van het minimumloon in Duitsland. Een derde van de Amerikaanse werkende bevolking zit onder de Europese levensstandaard. En dan nog spreken over een goed omgevingsklimaat! Om zijn economische 'logica' helemaal ten toon te spreiden, stelt Dehaene verder: "Ofwel vertaalt de produktiviteitsstijging zich in een grotere produktie en in meerwerkgelegenheid." (p. 41) Hoe dit economisch wonder, deze vermenigvuldiging van broden en vissen, zich kan voltrekken, laten we best aan de bovennatuurlijke gaven van een ervaren gids op de moeilijk tocht' over - produktiviteitsstijging betekent normaal toch ôfwel met dezelfde werkgelegenheid meer produktie, ôfwel met minder werkgelegenheid dezelfde produktiehoeveelheid - ... Dehaene twijfelt echter zelf aan zijn wonderbaarlijke gaven ... door nog een groter mirakel voor te spiegelen: "Is dit niet het geval, omdat het grotere produktiepotentieel geen afzet zou

kunnen vinden, dan stijgt in ieder geval de koopkracht (lonen volgen meestal de produktiviteitsstijgingen), zodat de economie en de vraag naar arbeid indirect worden aangezwengeld." (p. 41) Waarover zouden de werknemers zich nog zorgen maken? In deze wonderbaarlijke economie betalen de produktievere bedrijven die zelf geen voldoende inkomsten hebben doordat ze hun volledige produktie niet kunnen afzetten, niet alleen lonen, maar zelfs nog hogere lonen uit! Blijkbaar blijven christendemocraten, ondanks de economische realiteit, niet alleen in sprookjes, maar ook in de fundamentele goedheid van het kapitaal geloven.

Merkwaardig genoeg stelt Dehaene verder wel dat de hogere loonkosten aanleiding geven tot werkloosheid. "De hoge bijdragen verhogen de loonkost en drijven de loonwage - het verschil tussen bruto- en nettoloon - op. Dit moedigt de bedrijven aan om hun kosten te verminderen door uit te sparen op arbeid en derhalve de produktiviteit op te drijven door grotere investeringen." (p. 85) Het zijn toch niet de loonstijgingen, die door de bedrijven worden doorberekend in de prijzen van hun produkten, die aanleiding geven tot produktiviteitsverhogende investeringen. Dehaene geeft trouwens zelf toe dat, omgekeerd, verlagingen in patronale bijdragen die de loonkost zullen verminderen, in feite weinig zullen opleveren: "... wie beweert dat een verlaging van de patronale bijdrage met bijvoorbeeld 10% automatisch en onmiddellijk bijkomende tewerkstelling zal tot stand brengen, gelooft nog in Sinterklaas." (p. 63) De investeringen in arbeidsbesparende technologie worden juist door de concurrenten die onder de prijs (zouden) kunnen produceren en verkopen, opgedrongen. Het is juist de kapitalistische concurrentie die de bedrijven verplicht hun produktiekosten te verminderen en werkloosheid veroorzaakt.

Dehaene kan of durft dus niet de werkelijke oorzaak van de werkloosheid aanduiden. Hij vlucht de principieel-kritische oorzakenanalyse. Voor hem is meer werkgelegenheid zelfs geen noodzakelijke voorwaarde voor een goede economie. "We moeten er ons van bewust zijn dat een gezonde economie wel een noodzakelijke maar geen voldoende voorwaarde is voor meer werkgelegenheid." (p. 49) Hij durft ons economisch systeem niet in vraag stellen. Nochtans bestaat de kritische analyse die ons economisch systeem, het kapitalisme, aanduidt als de oorzaak van de werkloosheid, reeds meer dan 100 jaar. Ter staving van deze bewering geef ik enkele citaten uit 'Het Kapitaal' van Karl Marx (deel 1, hoofdstuk 23, 3). (De uiteenzetting van Marx om deze stelling te bewijzen zou ons hier te ver voeren.) " (...) in werkelijkheid is het de kapitalistische accumulatie zelf, die in verhouding tot haar kracht en omvang voortdurend een relatieve - dat wil zeggen voor de gemiddelde behoeften tot meerwaardevorming

van het kapitaal overtollige - en daardoor overbodige arbeidersbevolking of surplus-arbeidersbevolking produceert. (...) Met de door haar zelf voortgebrachte accumulatie van het kapitaal produceert de arbeidersbevolking dus op steeds grotere schaal de middelen, waardoor zij zichzelf relatief overbodig maakt. (...) Indien echter een surplus-arbeidersbevolking het noodzakelijk resultaat is van de accumulatie of van de ontwikkeling van de rijkdom op kapitalistische grondslag, wordt deze overbevolking omgekeerd de hefboom van de kapitalistische accumulatie, sterker nog, een bestaansvoorwaarde van de kapitalistische produktiewijze. (...) De veroordeling van een deel der arbeidersklasse tot een gedwongen nietsdoen door overmatige arbeid van het andere deel en omgekeerd wordt middel tot verrijking van de afzonderlijke kapitalist en versnelt tevens de vorming van het industriële reserveleger op een schaal, die overeenkomt met de vooruitgang van de maatschappelijke accumulatie.

Christendemocratische aanpassingsfilosofie

Onze kapitalistische economie is de werkelijke oorzaak van de werkloosheid. Dehaene laat deze ongemoeid, ook al vormt de werkloosheid volgens hem het centrale probleem van onze samenleving. Wat Jean-Luc Dehaene met zijn sleutelplan aanreikt, zijn dan ook kromme sleutels voor roestige sloten. De deur naar de toekomst wordt zo niet geopend. Dehaene bepleit de loutere aanpassing aan de hoe dan ook plaatsgrijpende veranderingen. Hij stelt: "Het is belangrijk om te weten wat er verandert, waarom het verandert, wat er uit die verandering kan groeien en hoe die groei kan worden geleid." (p. 7) De voorafgaande vraag wat er veranderd moet worden en hoe dit moet gebeuren, wordt niet opgeworpen. De veranderingsprocessen verlopen volgens Dehaene blijkbaar buiten de wil van de mensen om. Hij propageert de loutere, ook het christendom typerende overgave aan de culturele, economische veranderingen. Deze worden opgevat als een soort natuur, waarin ook veranderingen los van elke menselijke tussenkomst plaatsgrijpen. De evolutie en de vooruitgang, los van elke menselijke sturing, zal blijkbaar leiden naar een betere wereld. Ook al beweert hij: "Grote veranderingen moeten gedragen worden door zoveel mogelijk geleidingen uit de samenleving. De veranderingen moeten ook geschraagd worden door een breed debat in de samenleving." (p. 108) Het resultaat van het debat ligt voor Dehaene reeds vast. Mensen moeten zich enkel maar aan de veranderingen aanpassen, en alles komt dan wel goed. Dat is Dehaens adagium.

Vandaar ook dat hij de onmacht van de politicus toegeeft: "De politici moeten zich in dat veranderingsproces bescheiden en vastberaden opstellen. Bescheiden, want ook zij beheersen dit veranderingsproces niet. Ook zij ondergaan de verandering. Ze kunnen ze wel vertragen of versnellen, maar niet tegenhouden. Zij kunnen wel koerscorrecties doorvoeren, maar ook zij weten niet met zekerheid waar ze zullen uitmonden." (p. 108) Het behoort dus zeker tot de mogelijkheden dat de zichzelf als ervaren uitroepende gids op de moeilijke tocht zal verdwalen. Is het verwonderlijk dat mensen politiek nog enkel aanzien als vriendjespolitieken zakkenvullerij en politici als slippendragers van het kapitaal? In Dehaenes visie zijn politici enkel maar een soort passieve boekhouders van het economisch gebeuren: mensen die wel veranderingen kunnen rapporteren, maar niet weten welke veranderingen er moeten worden doorgevoerd. Dehaene waarschuwt wel dat men oog moet blijven hebben voor de geschiedenis, maar hij vervalt zelf in het door hem aangeduide gevaar "dat de enige les die sommigen zullen trekken uit de geschiedenis, precies is dat er geen lessen uit te trekken zijn." (p. 109-110) Het ontbreekt Dehaene aan voldoende inzicht of moed om lessen uit de geschiedenis te trekken. Daardoor werkt hij zelf mee aan de verwezenlijking van de merkwaardige eigenschap van de Westerse democratie, namelijk de eigenschap "zichzelf op democratische wijze te kunnen vernietigen." (p. 111) Als de meerderheid van de bevolking Dehaenes aanpassingsfilosofie aanhangt, zal in België snel extreem-rechts aan de macht komen.